

La setmana entrant Edicions La Campana presentarà el darrer llibre de l'historiador Joan B. Culla (Barcelona, 1952), 'La dreta espanyola a Catalunya, 1975-2008'. EL TEMPS ofereix un avançament editorial d'aquesta obra, concretament el capítol que descriu la reacció del dirigent del Partit Popular de Catalunya Alejo Vidal-Quadras quan les eleccions del 1996 obliguen el seu partit a pactar amb Convergència i Unió per tal de governar Espanya.

La caiguda del cavaller Ivanhoe

CAPÍTOL 6

**El retorn al «fernandisme»
1996-2002**

JOAN B. CULLA

“Nunca una derrota fuera tan dulce ni un triunfo tan amargo”: aquesta frase, atribuïda a Felipe González, però encunyada per Alfonso Guerra durant la reunió de l'executiva del PSOE el 4 de març de 1996, resumia bé l'estat d'esperit de les direccions dels dos grans partits espanyols l'endemà de les eleccions generals. En els rengles del PP, l'amargor i la frustració derivaven no tan sols d'uns resultats molt per sota de les expectatives, sinó encara més del fet que, per poder governar, necessitaven inexcusablement el suport dels 16 diputats obtinguts per Convergència i Unió, la mateixa força a la qual havien cobert d'invectives i culpats de tots els mals durant els 3 o 4 anys anteriors.

S'imposava, doncs, un canvi de discurs i, cosa curiosa, el primer a llançar-s'hi va ser el més ferotge anticonvergent de la vigília: Alejo Vidal-Quadras. Quatre mesos abans, el president del PPC havia denunciat que “el integritisme totalitzador del pujolismo no tiene límites”, i havia descrit el govern de la Generalitat com “un poder sin escrúpulos”, abans de concloure: “No soy partidario de llegar a pactos con CiU para la gobernación de España. [...] Mi criterio es que los nacionalismos han de ser electoralmente derrotados”. Ara, tot just tancat l'escrutini, veia en CiU l'únic interlocutor vàlid

EL TEMPS

per tal que Aznar pogués instal·lar-se a la Moncloa, descrivia Pujol com “un político de gran talla”, n'elogiava “el alto sentido de la responsabilidad”, així com “el buen talante negociador”, i es proposava ell mateix com a “puente” amb els nacionalistes.

Les paraules del catedràtic no reflectien, és clar, una fulminant conversió ideològica, sinó un agut afany de supervivència política, i potser una alegre manca d'escrúpols morals. Conscient que el nou escenari postelectoral projectava sobre el seu lideratge una amenaça de mort, Vidal-Quadras reaccionà d'entrada mostrant-se com el més zelós col·laborador del pacte PP-CiU: va respondre amb inusual moderació als crítics interns

que li imputaven els mals resultats i exigien un canvi tant d'estratègia com de persones; instruí ràpidament Josep Curto i els altres diputats *populars* al Parlament sobre la necessitat d'abandonar l'encalç fiscalitzador contra el govern Pujol; es declarà disposat a “realizar los sacrificios personales y políticos” necessaris per tal d'obtenir la investidura d'Aznar; i, vist que el pobre escrutini del 3 de març també havia devaluat molt la cotització del cap de llista Trias de Bes davant la direcció estatal, confià que els gestos i les paraules esmentats li bastessin per conservar la presidència del PPC.

Després d'una desena de dies, es va fer evident que no seria tan senzill. D'una banda, alguns dels empresaris catalans en els quals el PP confiava per tal d'inclinar Pujol cap al pacte tenien una pèssima opinió de Vidal-Quadras i en demanaven obertament la defenestració, cosa que també feia el periodista favorit d'Aznar, el director d'*El Mundo*, Pedro J. Ramírez. Més important encara, Alejo va començar a percebre “la barrera de silencio a la que se me sometió a partir del 4 de marzo. De repente, tuve la sensación de que yo había dejado de existir. Dada mi posición como presidente del Partido Popular de Cataluña y vocal del Comité Ejecutivo Nacional, hubiera sido de esperar que antes y durante la negociación con Convergència i Unió se hubiera contactado conmigo para diseñar las pautas de la nueva y delicada situación. [...] A mí se me mantuvo completamente al margen de las conversaciones, hasta

el punto de que mi ausencia llegó a ser tan clamorosa que yo me las veía y me las deseaba para salvar mi cara y la del partido en Cataluña ante las preguntas de los medios al respecto”.

Va ser aleshores, en el moment que només Federico Jiménez Losantos el defensava i mentre el plenipotenciari negociador del PP davant de CiU, Rodrigo Rato, el mantenia ben allunyat de la interlocució amb els nacionalistes, quan Alejo Vidal-Quadras recordà que “lo que de verdad me gusta de la política, lo que me ata a ella de manera irresistible, es su componente épica. No en vano mi héroe favorito de infancia era Wilfrid de Ivanhoe...”. Un cop entès que Madrid havia resolt rellevar-lo del lideratge *popular* català, el físic decidí que ell no es deixaria apartar del càrrec mansament i en silenci. Acatària, sí, la voluntat d’Aznar, que era al capdavant qui l’havia entronitzat cinc anys abans; però al mateix temps mantindria alçada la bandera doctrinal que anava teixint des del 1991, i es mostraria orgullós i combatiu fins al darrer dia, fins al moment de fer una retirada honorosa. No era només admiració pel cavaller Ivanhoe: es tractava també de preservar, de cara al futur, el llustre del seu capital polític personal –el vidalquadrisme–, i fins de fer pujar la indemnització amb què el partit hauria de compensar-li el sacrifici.

Així, doncs, mentre José María Aznar despleguava envers els militants i votants convergents tota una ofensiva d’afalacs consistent a confessar-se catalanoparlant “en la intimitat”, i a trobar que “la lengua catalana es una de las expresiones más perfectas que conozco” (*sic*), i a dir que “el hecho diferencial catalán me produce una complacencia política y un entusiasmo intelectual bastante grande”, mentre de les tortuosos negociacions conduïdes per Rodrigo Rato se’n despenia l’exigència imperativa que el PP posés fi a la “guerra de la llengua”, durant aquelles mateixes setmanes Vidal-Quadras insistia que la immersió escolar en català vulnerava els drets individuals, i suggeria deixar la política lingüística al marge del pacte amb CiU, i comparava aquesta coalició amb els transvestits –“perquè no saben ben bé de quin sexe són”– i, després de qualificar la ideologia nacionalista d’“irracional y

divisiva”, reclamava que, si Convergència era clau a Madrid com a puntal d’Aznar, el PPC ho fos simètricament a Catalunya en suport de Pujol.

Per si tot això no resultava prou pertorbador de les delicades converses en curs, el físic nuclear llançà una provocació més: entre els sacrificis personals que caldria fer a favor de la governabilitat –explicà– “yo mismo estoy dispuesto a seguir al frente del PP de Cataluña” i a lluitar per la reelecció en el congrés previst per a la tardor següent, desafiant els crítics (Trias de Bes, els germans Fernández Díaz, Enric Lacalle, Manuel Milián, Francisco Marhuenda...) a oposar-li un candidat alternatiu.

“Tot just tancat l’escrutini, veia en CiU l’únic interlocutor vàlid per tal que Aznar pogués instal·lar-se a la Moncloa i descrivia Pujol com un ‘político de gran talla’.

En resum, ni Vidal-Quadras, ni Trias de Bes, ni la direcció del PPC en general no van tenir cap paper –almenys, cap paper positiu– durant els quasi dos mesos de diàleg amb CiU. Sobre aquest diàleg, hi va tenir una incidència infinitament més rellevant una nova fornada de figures empresarials afins o properes al Partit Popular (Santiago Fisas, Joan Rosell, Borja García Nieto, Josep Piqué...) que, des de posicions clau al si del Foment del Treball, el Cercle d’Economia o l’Institut de l’Empresa Familiar, llimaren arestes entre el món d’Aznar i el de Pujol i van empènyer el segon a fer possible la investidura presidencial del primer, malgrat les enormes reticències de les bases nacionalistes.

Així les coses, no té res d’estrany que, al llarg d’aquells 55 dies de passió, Vidal-Quadras se sentís tractat per “la cúpula de mi propio partido como si yo fuese el hombre invisible”: les negociacions ja eren prou difícils sense necessitat d’introduir-hi algú amb tanta capacitat d’intriga com

el president del PPC. Tampoc no pot sorprendre que quan, el diumenge 28 d’abril de 1996, l’acord “d’investidura i governabilitat” entre el Partit Popular i Convergència i Unió va ser segellat amb un sopar de matrimonis a l’hotel Majestic de Barcelona, Alejo i la seva dona haguessin de veure-ho des del televisor de casa seva, “con la sensación inevitable de estar siendo sometidos a una humillación y a un desprecio tanto más hirientes por innecesarios. [...] Nada hubiese costado llamarme para un examen conjunto del nuevo escenario, darme una satisfacción personal en el plano estrictamente afectivo, realizar algún gesto, aunque fuese menor, para demostrar que se me tenía presente, recabar mi ayuda de tal manera que yo pudiese asumir mi apartamiento del proceso negociador como una forma más de colaboración cuyo mérito era apreciado, invitarme a compartir el trayecto en automóvil desde el hotel al aeropuerto al día siguiente para tener un cordial cambio de impresiones [...] Nada de esto se hizo».

Per si el canvi d’etapa no havia quedat prou clar, l’endemà, 29 d’abril, Aznar presidí a Barcelona una reunió extraordinària de la directiva *popular* catalana. La nova prioritat –hi explicà– era “salvaguardar” l’aliança amb CiU; en conseqüència, calia que el PPC adoptés una actitud “inteligente” i positiva, que no creés “dificultades” a aquella entesa i que canalitzés els seus esforços a millorar l’organització i la implantació del partit, “en lugar de preocuparse por tener peso ideológico”. La desautorització de l’estratègia de Vidal-Quadras no podia ser més completa... Cinc dies després, el 4 de maig, José María Aznar va resultar investit president del govern espanyol pel Congrés dels Diputats, amb els vots favorables del PP, CiU, el Partit Nacionalista Basc i Coalición Canaria. Entre els 14 membres de l’equip ministerial que nomenà tot seguit no hi figuraven ni Josep Maria Trias de Bes, ni Jorge Trias Sagnier, ni cap altre militant del PPC; qui assumia, amb la cartera d’Indústria, el paper de *ministro catalán*, era un independent que, en aquells moments, apareixia més aviat com l’home de Pujol dins del nou executiu: Josep Piqué i Camps.

Piqué i Camps (Vilanova i la Geltrú,

1955) era fill de Josep Piqué i Tetas, que havia estat el penúltim alcalde predemocràtic de la capital del Garraf, el 1976-79, i després regidor per la UCD. Ell, però, milità al PSUC mentre estudiava Econòmiques i Dret, i més endavant va ser director general d'Indústria de la Generalitat (1986-88) a les ordres dels consellers Joan Hortalà, d'Esquerra Republicana, i Macià Alavedra. Tot i que, des del 1988, la seva activitat professional es desplaçà cap al sector privat, concretament en el vèrtex de diverses empreses del Grup Torras, tant a les eleccions del 1991 com a les del 1995 el seu nom figurava, a títol d'independent, dins les candidatures municipals de Convergència i Unió per Vilanova. Elegit president del Cercle d'Economia el 1995, superà els anteriors desencontres entre aquest fòrum empresarial i José María Aznar, i va fer d'eficax mitjancer en l'aproximació PP-CiU que culminaria amb el Pacte del Majestic i amb el seu nomenament com a ministre. Per trajectòria, perfil i afinitats polítiques, Piqué representava l'antítesi de tot allò que Vidal-Quadras havia volgut encarnar durant el quinquenni anterior.

D'altra banda, els desaires al vidalquadrisme no acabaven amb la designació de Piqué. Aquest, per ocupar els càrrecs de confiança del seu ministeri, escollí professionals catalans de solvència, però completament aliens als regles del PPC: Miquel Nadal Segalà com a cap de gabinet del ministre, Pau Guardans Cambó com a director general d'Indústria... Mariano Rajoy, titular d'Administracions Públiques, incorporà al seu equip dos adversaris jurats de Vidal-Quadras: Jorge Fernández Díaz en la secretaria d'Estat d'Administracions Territorials, i Francisco Marhuenda en qualitat de cap de gabinet. Encara dos exponents més del món empresarial o managerial barceloní formaven part del *sottogoverno* d'Aznar sense haver trepitjat mai la seu del partit, al carrer Urgell: el directiu del Foment, Santiago Fisas —que es va fer càrrec de la direcció general d'Esports— i l'exdirigent d'Unió del Centre de Catalunya, apartat de la política des del 1980, Francesc Vendrell i Bayona, esdevingut director general de Relacions amb les Corts. Entre els quadres locals de l'oficialisme, la

Alejo Vidal-Quadras, president del Partit Popular de Catalunya del 1991 al 1996.

decepció i el malestar es van traduir en comentaris del tipus: “La próxima campaña electoral, que la haga Piqué.”

Doncs bé, si des del maig de 1996 eren notòries la crisi de confiança de Génova 13 en el lideratge del PPC i la voluntat de Madrid de passar pàgina, d'adaptar aquest lideratge a les noves circumstàncies polítiques, per què van caldre 5 mesos de pugna, tensió i soroll mediàtic abans de consumir el canvi? Per dos motius principals: un, la reticència d'Aznar a fulminar Vidal-Quadras, l'esperança del president del PP i del govern que el catedràtic preferís una retirada voluntària i discreta; l'altre i més important, la psicologia i el càlcul de Vidal-Quadras: s'havia proposat escenificar la seva substitució en clau èpica, i aparèixer com una víctima de la fidelitat als principis, sacrificada a l'odi i la set de venjança del nacionalisme pujolista.

Així, doncs, l'encara president dels *populars* catalans va posar tot seguit en pràctica una calculada estratègia de

la confusió i la provocació. D'una banda, es declarà ratificat per la direcció estatal, i presentà el nomenament dels seus principals adversaris interns per a càrrecs de l'Administració central com la prova que Madrid no volia cap canvi a Catalunya. En efecte, no tan sols Jorge Fernández Díaz marxava a fer de secretari d'Estat; també Enric Lacalle i Josep Maria Trias de Bes van quedar fora de l'eventual batalla successòria en esdevenir, respectivament, delegat de l'Estat al Consorci de la Zona Franca de Barcelona, i president de la Compañía Transmediterránea. Hauria pogut seguir el mateix camí Manuel Milián Mestre, candidat a la delegació del govern central a Catalunya, però a la fi va ser preferida una funcionària de carrera i militant de base del PP, Julia García-Valdecasas Salgado.

Al mateix temps que assegurava tenir el ple suport d'Aznar, Vidal-Quadras justificà la seva pròpia exclusió del Pacte del Majestic amb l'argument que, d'aquesta manera, ell i el PPC restaven lliures per seguir practicant “una oposició clara y nítida” al govern de CiU, “en la misma línea de siempre; no vamos a cambiar porque alguien frunza el ceño”, afegí desafiadador. Quan, tan sols una dotzena de dies després de l'arribada del PP a la Moncloa, Alejo acusà el projecte de pressupostos de la Generalitat per al 1996 d'estar carregat de “despeses sumptuàries, clientelars, inercials o simplement inútils”, i exigí la traslació de l'acord de governabilitat PP-CiU també a la política catalana, Jordi Pujol va perdre la paciència i mossegà l'ham de la provocació: “El senyor Vidal-Quadras és allò que els castellans anomenen un *bocazas* [respongué l'endemà], un *bocazas* barrocs, molt barrocs, però un *bocazas*. Vull que se sàpiga d'una vegada que aquest tipus d'actuació és absolutament intolerable. I que el govern de la Generalitat, el president de Catalunya i el grup parlamentari a Madrid estan tips d'aquesta forma de tracte, absolutament deslleial, que està desenvolupant el senyor Vidal-Quadras.” Tot i que Pujol ho negaria sempre, el catedràtic de física ja havia aconseguit instal·lar en l'opinió pública la idea que el líder de CiU reclamava el seu cap...